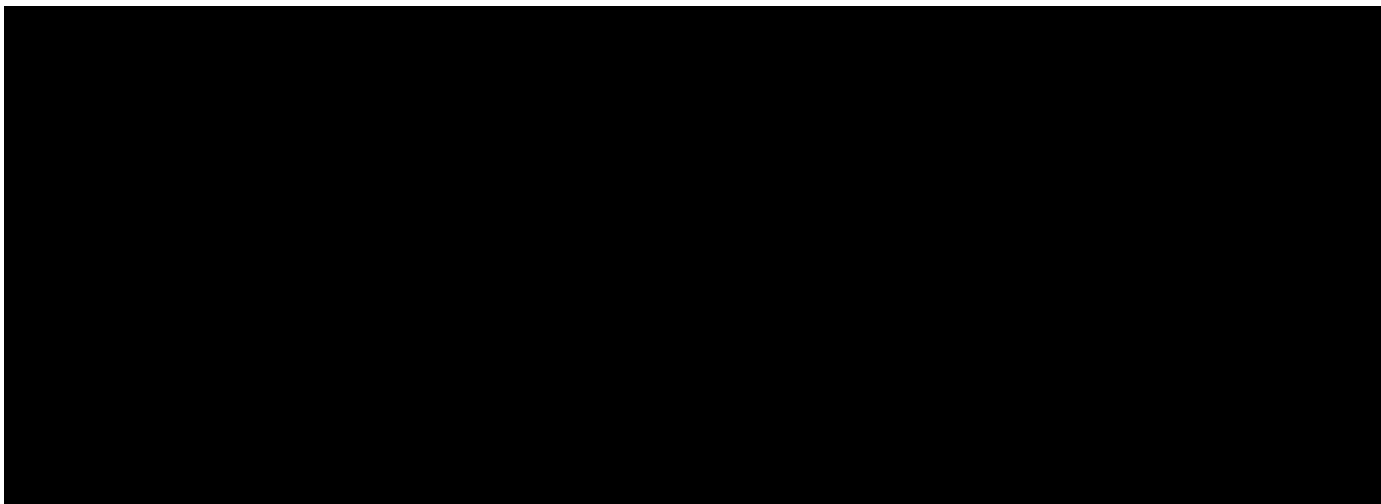


OWEN, ELLIS (1789-1868), amaethwr, hynafiaethydd, a bardd



Enw: Ellis Owen
Dyddiad geni: 1789
Dyddiad marw: 1868
Rhiant: Ann Owen (née Thomas)
Rhyw: Gwryw
Galwedigaeth: amaethwr, hynafiaethydd, a bardd
Maes gweithgaredd: Eisteddfod; Hanes a Diwylliant; Natur ac Amaethyddiaeth; Barddoniaeth
Awdur: William Rowlands

Ganwyd yn Cefn-y-meysydd Isaf, plwyf Ynyscynhaearn, Eifionydd, Sir Gaernarfon, 31 Mawrth 1789. Yr oedd yn ddibriod, a threuliodd ei oes yng Nghefn-y-meysydd gyda'i fam a'i chwiorydd. Bu farw 27 Ionawr 1868 a chladdwyd ef ym mynwent eglwys Ynyscynhaearn, ger Pentrefelin, 31 Ionawr. Addysgwyd ef gyntaf mewn ysgol a gynhelid yn eglwys Penmorfa; yr oedd **David Owen** ('Dewi Wyn') yn gyd-ysgolwr ag ef. Wedyn anfonwyd ef i ysgol yn Amwythig i ddysgu Saesneg, a threuliodd weddill ei oes fel amaethwr yng Nghefn-y-meysydd. Llanwai lawer o fân swyddau yn ei ardal, megis warden yr eglwys, arolygydd pwysau a mesur dros y sir, llywydd ac ysgrifennydd ysgolion Sul Methodistiaid Calfaidd Lleyrn ac Eifionydd, ysgrifennydd Cymdeithas y Beiblau yn nosbarth Tremadog, ac amryw gymdeithasau eraill. Fel hynafiaethydd cymerai ddi-ddordeb mawr yn hanes ei ardal a'i sir, ac ysgrifennodd lawer i gylchgronau, fel *Seren Gomer*, *Y Drysorfa*, *Y Gwladgarwr*, a'r *Brython* (Tremadog). Edrychid i fyny ato yn ei ddydd fel beirniad llenyddol a hynafiaethydd, a'r flwyddyn y bu farw etholwyd ef yn F.S.A. Yn ei oes ef yr oedd Eifionydd yn enwog am ei beirdd a'i llenorion, ac yn 1846 sefydlodd Ellis Owen Gymdeithas Lenyddol Eifionydd yng Nghefn-y-meysydd er hyrwyddo diwylliant ei ardal. Bu cryn fri ar hon am tua 12 mlynedd, ac yno casglai amaethwyr ieuainc y fro at ei gilydd i drafod pynciau llenyddol ac addysgol dan arweiniad Ellis Owen. Ysgrifennydd cyntaf y gymdeithas oedd Thomas Jones, Cefn-y-meysydd Uchaf, a fu'n weinidog ar eglwys Tabor (A.), Pentrefelin, a byddai beirdd fel **Ebenezer Thomas** ('Eben Fardd'), '**Dewi Wyn**', **Morris Williams** ('**Nicander**'), yn ymweld â'r gymdeithas yn fyny. Ystyrid Ellis Owen yn feirniad craff hefyd, a bu'n gydfeirniad ag **Evan Evans** ('**Ieuan Glan Geirionydd**') ar awdl y gadair yn eisteddfod Gordofigion Lerpwl, 1840, pan enillodd '**Eben Fardd**' ar yr awdl 'Job'; yr oedd yn un o ysgrifenyddion eisteddfod Tremadog yn 1851. Fel bardd nid oedd mor enwog â'i gyfoedion '**Dewi Wyn**' a **Robert Williams** ('**Robert ap Gwilym Ddu**'), ond cyfansoddodd lawer o englynion a cherddi byrion, a lluniodd ugeiniau o englynion-beddargraff ar gais ei gyfeillion ac ardalwyr Eifionydd. Cyhoeddwyd ei farddoniaeth a'i ysgrifau o dan y teitl *Cell Meudwy* gan ei gyfaill **Robert Isaac Jones** ('**Alltud Eifion**') yn Nhremadog yn 1877. Y mae amryw o'i lawysgrifau yn y Llyfrgell Genedlaethol.

Yr oedd ei fam, Anne (Thomas), yn chwaer i'r hynafiaethwyr **John Thomas** (1736 - 1769) a **Richard Thomas** (1753 - 1780); gweler **J. E. Griffith**, *Pedigrees*, 359.

Awdur

William Rowlands

Ffynonellau

Y *Gestiana*, 71-4

Ellis Owen, Robert Isaac Jones (gol.), *Cell Meudwy, sef Gweithiau Barddonol a Rhyddieithol Ellis Owen, F.A.S. Cefnymeusydd, yn nghyda bywgraffiad a darlun o'r awdw(1877)* (cofiant), 1-34

Enwogion Sir Gaernarfon (1922), 268-9

Cymru (O.M.E.), xxvi, 29-33

T. R. Roberts, *Eminent Welshmen: a short biographical dictionary of Welshmen... from the earliest times to the present* (1908)

Josiah Thomas Jones, *Geiriadur Bywgraffyddol o Enwogion Cymru (Aberdŷr 1867-70)*, ii, 333

NLW MS 998-1024, NLW MS 2710C, NLW MS 3292E, NLW MS 3423D, NLW MS 4452D, NLW MS 4857D, NLW MS 6041D

Darlenn Pellach

Erthygl Wicipedia: Ellis Owen

Delweddau

Dolenni Ychwanegol

VIAF: 46549080

Wikidata: Q18534796

Dyddiad cyhoeddi: 1953

Hawlfraint Erthygl: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/>

PDF Argraffu Cyfeirnod

Mae'r Bywgraffiadur Cymreig yn cael ei ddarparu gan Lyfrgell Genedlaethol Cymru a Chanolfan Uwchfrydiau Cymreig a Cheltaidd Prifysgol Cymru. Mae ar gael am ddim ac nid yw'n derbyn cymorth grant. Byddai cyfraniad ariannol yn ein helpu i gynnal a gwella'r wefan er mwyn i ni fedru parhau i gydnabod Cymry sydd wedi gwneud cyfraniad nodedig i fywyd yng Nghymru a thu hwnt.

Ewch i'n tudalen codi arian am ragor o wybodaeth.



Arddull APA



Rowlands, W., (1953). OWEN, ELLIS (1789-1868), amaethwr, hynafiaethydd, a bardd. *Y Bywgraffiadur Cymreig*. Adferwyd 14 Tac 2024, o <https://bywgraffiadur.cymru/article/c-OWEN-ELL-1789>

Clifford

Preifatrwydd a Chwcis
Hawlfraint
Y Prosiect
Cymorth
Cysylltu

LGC
NLW

LLYFRGELL
THE NATION



Yn ddiwydian gan
Llywodraeth Cymru
Sponsored by
Welsh Government